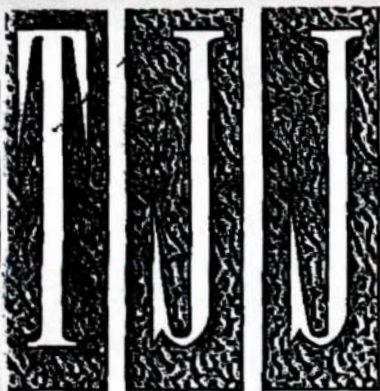

JEUGDHULPVERLENING,
JEUGDWERK,
JEUGDBESCHERMING,
JEUGDGEZONDHEIDSZORG,
JEUGD GEESTELIJKE
GEZONDHEIDSZORG,
JEUGDONDERZOEK EN
JEUGDBELEID

EFFECTEN VAN JONGERENWERK

ONDERWIJS AAN ZIGEUNERS

DE DILEMMA'S VAN DE GEZINSVOOGD

JEUGDZORG IN ZEELAND

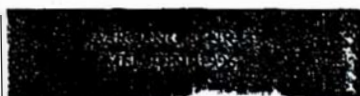
ALLOCHTONE VRIJWILLIGERS IN AMSTERDAMSE SPEELTUINEN

INTERVIEW MET ZEGER HARTOG, VIJFTIG JAAR ACTIEF IN DE JEUGDHULPVERLENING

TRANSACTIONELE ANALYSE TOEGEPAST IN HET GROEPSWERK

HULPVERLENERS OVER JONGEREN MET EEN SLECHTE PROGNOSE

NIEUWE START VOOR DE MULOCK HOUWER BIBLIOTHEEK

INHOUD

- 3 DE MEETBAARHEID VAN 'EEN WERELDTIJD'
Onderzoek naar effecten van jongerenwerk in Hardegarijp
Jos Moerkamp
- 9 EEN HALVE EEUW DYNAMIEK
Gesprek met Zeger Hartog
Gert van den Berg
- 14 "LEREN DOE JE NIET OP SCHOOL"
Dilemma's bij onderwijs aan 'zigeuners'
Jenske Mijs
- 20 GEZINSVOOGD MOET NIET UIT ZIJN OP EEN VERTROUWENSRELATIE
MET ZIJN KLANTEN
De methodiek van de gedwongen hulpverlening
Anne Braaksmā
- 27 SCHOLINGSINITIATIEVEN IN DE (GEZINS)VOOGDIJ
Karien Hagemeijer
- 28 ALLOCHTONE VRIJWILLIGERS IN AMSTERDAMSE SPEELTUINEN
Een proces van lange adem
Martine Jansen
- 33 JEUGDZORG, EEN KWESTIE VAN DE JUISTE INSTELLING(EN)
Het Zeeuwse model voor de jeugdzorg
Léon Schel en Hans Overmeer
- 38 GROEPSWERKERS REAGEREN VAAK VANUIT DE OUDERROL
De transactionele analyse toegepast in het groepswerk
Aniet Bruininks
- 42 HULPVERLENERS OVER JONGEREN MET EEN SLECHTE PROGNOSE
Onderzoek naar jongeren met ernstige gedrags- en emotionele problemen bij de Haagse RIAGG's
Henny Wansink en Otto-Sander van der Veen
- 47 MULOCK HOUWER BIBLIOTHEEK OVERGEDRAGEN AAN STICHTING
JEUGDINFORMATIE
Collectie op gebied van jeugd van ruim 40.000 titels
Jos Coumans
- 52 VANAF DE ZIJLIJN
- 54 INFORMATIE
- 60 SERVICE

Allochtone vrijwilligers in Amsterdamse speeltuinen

EEN PROCES VAN LANGE ADEM

Martine Jansen

Sportclubs, vrijetijdsverenigingen, koren en drumbands. Ze zouden er niet zijn zonder vrijwilligers. Ook het speeltuinwerk is van hen afhankelijk. Helaas worden vrijwilligers een schaars goed. Wie wil er nog voor niets werken? Als jongeren de oude garde niet aflossen, komt de dag dat de speeltuinverenigingen opgedoekt worden. In de grote steden zijn speeltuinverenigingen mede aangewezen op vrijwilligers uit allochtone kring. Martine Jansen interviewde hen en hun autochtone collega's over de belemmeringen en motivaties onder allochtonen om vrijwilligerswerk te doen.

In de woonwijken met weinig buiten-speelmogelijkheden zijn speeltuinen traditioneel een uitkomst voor opgroeiende kinderen en hun ouders. Diezelfde woonwijken raken meer en meer bevolkt met (kinderrijke) gezinnen van verschillende etnische achtergrond. Vrijetijdsvoorzieningen worden steeds meer van hen afhankelijk. Dit geldt ook voor het speeltuinwerk in de grote steden. Het is geen

uitzondering dat in de tuinen voornamelijk allochtone kinderen spelen, terwijl de organisatie gedragen wordt door kader van Nederlandse komaf. De participatie van allochtonen is over het algemeen gering.

- Waarom zijn er nog zo weinig allochtonen actief, en dan speciaal in het speeltuinwerk?
- Hoe kan daarin verandering gebracht worden?

Op deze vragen heb ik in het kader van een stage een antwoord gezocht. Ik heb een telefonische enquête gehouden onder 31 Amsterdamse speeltuinen met vragen over het aantal allochtone vrijwilligers en kinderen in de speeltuinen. Vervolgens heb ik gesprekken gevoerd met autochtone en allochtone vrijwilligers.

De enquête laat zien dat in de helft van de Amsterdamse speeltuinen allochtone vrijwilligers werkzaam zijn. In zestien van

In de helft van de speeltuinen is meer dan driekwart van de kinderen dat er speelt allochtoon
foto: Cees van Alten

de 31 onderzochte speeltuinen is geen enkele allochtone vrijwilliger actief. Bij de andere vijftien blijken allochtone vrijwilligers gemiddeld 20 % van het totale vrijwilligersbestand uit te maken. Deze resultaten staan in contrast tot het percentage allochtone kinderen dat in de speeltuinen speelt. In de helft van de onderzochte speeltuinen is meer dan drie-

vereniging heeft één allochtoon bestuurslid. De uitzondering die de regel bevestigt.

♦ STATUS

Er zijn verschillende redenen aan te voeren waarom allochtonen niet deelnemen aan het vrijwilligerswerk in de speeltuin.

kwart van de kinderen dat er speelt allochtoon.

In de speeltuinen worden ook bijzondere activiteiten georganiseerd. Om deel te nemen aan deze activiteiten moet men lid zijn van de speeltuinvereniging. Bij de betalende leden van speeltuinverenigingen zijn allochtone kinderen echter zwaar ondervertegenwoordigd. Het gevolg is dat deze kinderen niet mee kunnen doen aan de georganiseerde activiteiten. In de besturen van de verenigingen zijn nauwelijks allochtonen te vinden. Een

Een eerste vereiste om vrijwilligerswerk in een speeltuin te gaan doen is dat men zich er thuis voelt. Iedereen dient gelijk behandeld te worden en in zijn waarde gelaten. Hier steekt het cultuurverschil duidelijk de kop op. Een Marokkaanse speeltuinleider gaf dat aan: "Soms worden er grapjes gemaakt die ik niet leuk vind. Als ik bijvoorbeeld een biertje drink wordt er gevraagd of ik van mijn geloof ben gevallen. Dat soort grapjes kan ik niet waarderen. Daardoor voel ik me niet thuis en heb ik geen zin meer om te blijven. Je bent dan toch anders, niet één van hen. In het begin had ik veel moeite met deze mentaliteit, nu kan ik er wel tegen en weet ik dat het vaak niet zo bedoeld wordt, maar ik weet zeker dat het voor andere Marokkanen een reden is om geen vrijwilligerswerk te gaan doen bij een Nederlandse organisatie".

Hoewel het in de Nederlandse cultuur gewoon is om in het openbaar grapjes over iemand te maken is dat vooral voor Marokkaanse en Turkse mannen een ander verhaal. Zij ervaren dit als beledigend. Als men niet op de hoogte is van dit soort cultuurverschillen kunnen er conflicten ontstaan, die samenwerking tussen autochtonen en allochtonen schaden.

Ook is het doen van vrijwilligerswerk in een algemene organisatie voor islamitische vrouwen en meisjes vaak een probleem omdat ze daar gemakkelijk in aanraking kunnen komen met andere mannen. Een Turkse vrijwilliger zegt hierover: "Voor Turkse en Marokkaanse vrouwen is het moeilijk om dit werk te doen, want het is bij ons niet goed om met vreemde mannen in aanraking te komen. Je ziet wel dat de vrouwen die hier met hun kinderen op de speeltuin komen

steeds toegankelijker worden. Ze lopen niet meer zomaar voorbij maar groeten even".

Uit een onderzoek van Van Daal naar vrijwilligerswerk door allochtonen blijkt dat verschillende opvattingen over gezagsverhoudingen tussen kinderen en ouders eveneens een belemmering kunnen zijn.¹ In een Rotterdamse speeltuin is er een probleem met het gebrek aan ontzag voor ouderen bij de Nederlandse jeugd. Twee Kaapverdianen en een Ethiopiër helpen een tijdje mee, maar trekken zich terug door gebrek aan respect van de kinderen. Ook in een andere speeltuin maken verschillende opvoedingsculturen het moeilijk om allochtone vrijwilligers te krijgen. Een Surinaamse vrouw zou best vrijwilligerswerk willen doen, maar is bang dat haar "handen gaan jeuken als kinderen onbeschoft tegen haar zijn".

Een andere reden voor allochtonen om geen vrijwilligerswerk te willen doen, is het feit dat ze er niet voor betaald worden. Vooral Turken en Marokkanen kunnen zich minder vaak permitteren om voor niets te werken. Ze hebben lage inkomens, zijn afhankelijk van een uitkering of hebben financiële verplichtingen in het land van herkomst. De eerste generatie is juist naar Nederland gekomen om geld te verdienen. Wanneer er niets wordt verdiend, geeft dat geen voldoening. Bovendien geeft het verdienen van geld status. Verder denken veel allochtonen dat alles hier wordt gesubsidieerd. Zij geloven dan ook niet dat er onbetaald wordt gewerkt. De vrijwilligers van de speeltuin worden vaak gezien als een stellerje dik betaalden.

Vaak wordt als reden voor het niet willen

doen van vrijwilligerswerk aangevoerd dat het weinig waardering en respect afdwingt. Als vrijwilliger wordt je minder serieus genomen. Dat geldt voor de deelnemers, je landgenoten, (betaalde) collega's én je familie. Ook allochtonen zelf zien vrijwilligerswerk vaak als iets minderwaardigs. Bovendien is er niet echt een vrijwilligerstraditie zoals in Nederland. Wel is er een traditie van verplichtingen in familieverband.

De geschoolde bovenlaag van Turken en Marokkanen is overigens wel bekend met het fenomeen vrijwilligerswerk. Door vrijwilligers uit deze bovenlaag zijn namelijk veel eigen organisaties en voorzieningen opgezet. Zo zijn er moskeeën gekomen, politieke organisaties en sociaal-

♦ INTEGRATIE

Behalve redenen om géén vrijwilligerswerk te doen, voeren de ondervraagde allochtone vrijwilligers ook een aantal redenen aan om juist wel mee te doen aan dat vrijwilligerswerk.

Deelname aan vrijwilligerswerk hangt bij alle bevolkingsgroepen samen met het opleidingsniveau: hoe hoger de opleiding, hoe eerder men actief is. Allochtonen nemen echter minder deel aan vrijwilligerswerk dan autochtonen met een vergelijkbaar opleidingsniveau. Verder is er een verband tussen indicatoren voor integratie – taalbeheersing en het hebben van vrienden of kennissen buiten de eigen etnische groep – en de betrokken-

De allochtone vrijwilligers zijn rond de dertig en wonen bijna allemaal voor het grootste deel van hun leven al in Nederland

foto: Cees van Alten

culturele zelforganisaties. De lage status van vrijwilligerswerk geldt niet voor deze eigen organisaties.

heid bij vrijwilligerswerk. Turken en Marokkanen zijn gemeten naar deze criteria minder geïntegreerd dan Surinamers en

Antillianen. Dat verklaart mede hun lage deelname aan vrijwilligerswerk.

De vrijwilligers die ik gesproken heb zijn zonder uitzondering allemaal rond de dertig jaar en wonen bijna allemaal voor het grootste deel van hun leven of hun hele leven al in Nederland. Eén Turkse vrijwilliger woont 'slechts' tien jaar in Nederland. Zij spreken allemaal goed Nederlands. Deze waarneming bevestigt het belang van de factor integratie in dit verband.

Er blijkt, in tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, geen groot verschil te zijn tussen de motieven van allochtonen en autochtonen om vrijwilligerswerk te doen. Men is vrijwillig actief om iets voor anderen of een organisatie te doen. Dit zijn dus maatschappelijke en ideologische motieven. Daarnaast streeft de vrijwilliger persoonlijke belangen na. Sommigen noemen ook betrekkelijk kleine motieven, die voortkomen uit een sterke solidariteit met de eigen gemeenschap of uit religieuze inspiratie.

Iedere vrijwilliger, allochtoon of autochtoon, geeft als belangrijkste reden voor het vrijwilligerswerk dat het vooral leuk werk is. Het omgaan met kinderen wordt door iedereen als zeer positief ervaren. Vaak wordt gezegd dat het een goede manier is om de kinderen van de straat te houden.

Ook zeggen sommige allochtone vrijwilligers dat het beter is in de speeltuin te werken dan de hele dag thuis te zitten of in een koffiehuis rond te hangen. Het werk is leerzaam, men is gedwongen om goed Nederlands te leren spreken, men leert sociale vaardigheden en soms is er de mogelijkheid om aan cursussen deel te nemen. Ook is het een goede manier om

organisatorische ervaring op te doen. Bovendien is het gezellig en stimulerend om met andere mensen te werken, het levert contacten op en het is een mogelijkheid om aan een betaalde baan te komen, zoals in het geval van een Surinaamse speeltuinleidster.

Eén Marokkaanse vrijwilligster ziet het als een uitdaging om te proberen meer Marokkaanse vrouwen te betrekken bij het vrijwilligerswerk in de speeltuin. Ze zegt dat het moeilijk zal zijn en tijd zal kosten. Maar ze is er van overtuigd dat het feit dat zij als Marokkaanse al actief is, zal helpen om ook andere allochtone vrouwen te betrekken. "Als er één schaap over de dam is, volgen er meer". Verschillende allochtone geïnterviewden zeggen dat het voor iemand van de eigen groep gemakkelijker is om mensen uit die groep te activeren: "Ons vertrouwen ze toch meer. Het zal jullie veel tijd en moeite kosten om een vertrouwensrelatie op te bouwen. Als die er eenmaal is, is het geen probleem meer, sterker nog dan zullen er waarschijnlijk meer mensen volgen".

◆ VERANDERING

Uit de gesprekken blijkt dat alle vrijwilligers door de organisatie gevraagd zijn om mee te helpen op de speeltuin. Zij zijn niet uit zichzelf op het idee gekomen om zich in te zetten. Zij waren vaak in de speeltuin te vinden, meestal doordat hun eigen kinderen in de speeltuin speelden. Uit de literatuur en uit de gesprekken komt naar voren dat vrees voor veranderingen in de organisatie, de belangrijkste belemmering is voor deelname van allochtonen aan vrijwilligerswerk. Men is

bang dat de vertrouwde sfeer in de vereniging door vreemde invloeden verstoord zal worden. Soms spelen er belangen mee: men kan niet meer doen wat men gewend is, men moet inschikken of zich aanpassen. Het aanwenden van zogenaamd 'onoverbrugbare' cultuurverschillen wordt wel gebruikt om belangen- tegenstellingen te verhullen. Het is gemakkelijker om een andere groep uit te sluiten op grond van cultuurverschil dan op grond van belangentegenstellingen. Sommige organisaties halen allochtonen binnen zonder dat dit het reilen en zeilen van de vereniging fundamenteel verandert. Meestal worden dan slechts één of enkele allochtonen geaccepteerd. De vereniging maakt zo naar buiten toe een goede indruk, maar veel invloed krijgen de nieuwelingen niet. Volgens een allochtone informant moeten allochtone vrijwilligers zich "rustig houden en niet te veel invloed willen. Ze moeten hun plaats weten. Zodra het serieuzer wordt gaan ze je als een bedreiging zien, ze willen geen kritiek."

Toch doen de bezochte speeltuinen stuk voor stuk hun best om meer allochtonen in hun vrijwilligersbestand te krijgen. Bij de ene speeltuin lukt dit weliswaar beter dan bij de andere, maar de goede wil is duidelijk aanwezig. Soms kan deze goede wil ook nadelig uitwerken. Allochtonen worden afgeschrikt door de felle manier waarop ze dan benaderd worden. De persoonlijke benadering werkt goed, mits die maar niet té direct is. Er moet eerst tijd worden besteed aan het opbouwen van een persoonlijke vertrouwensrelatie alvorens terzake te komen. Een speeltuinleider geeft jongeren die regelmatig in de speeltuin zijn te vinden allerlei klusjes te doen. Hij vraagt af en toe of ze even op

willen letten en zet ze in bij bijzondere activiteiten. Op die manier leren ze spelenderwijs om te gaan met hun verantwoordelijkheid. Vaak blijven ze ook als ze niet meer in de speeltuin spelen nog komen om te helpen.

Ook Van Daal geeft in zijn onderzoek een voorbeeld van het belang van een vertrouwensrelatie. In de Rotterdamse Afrikaanderwijk met zo'n 70% allochtonen, bleven de kinderen weg. Omdat veel Marokkanen van huis uit gewend zijn dat organisaties een politieke achtergrond hebben, wantrouwen ze elke organisatie. De speeltuinvereniging is met de imam gaan praten over de betekenis van de speeltuin. Ze vertelde dat een speeltuin niets met politiek te maken heeft. Toen dat eenmaal gebeurd was werd er gewoon gespeeld en was de barrière opgeheven.

♦ AANBEVELINGEN

Dat de situatie in de speeltuinen nog verre van ideaal te noemen is, zal duidelijk zijn. Veel speeltuinleiders en vrijwilligers, waaronder bestuursleden, zien dit in en willen hier verbetering in brengen.

Openheid is van groot belang. Speeltuinverenigingen zouden moeten open staan voor diversiteit. Discriminatie en stereotypering van allochtonen zijn uit den boze. Daarbij zal er steeds rekening gehouden moeten worden met verschillen tussen etnische groeperingen, inclusief de autochtonen.

Om misverstanden zoals genoemd aan het begin van dit artikel te voorkomen zou het kader in de speeltuinen interculturele kennis moeten opdoen. Voorlichting over verschillen en overeenkomsten tussen culturen moet zowel gericht zijn op allochtonen als autochtonen. Misver-

standen kunnen dan op een positieve manier opgeheven worden en verschillen kunnen in een ontspannen sfeer besproken worden. Als men wacht tot er een conflict optreedt is het vaak te laat om nog tot een oplossing te komen.

Eén van de belangrijkste misverstanden die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen heeft betrekking op de betekenis van vrijwilligerswerk: In de ogen van veel Marokkanen en Turken is het 'minderwaardig' werk, ze geloven dan ook niet dat Nederlanders voor niets activiteiten in de speeltuin verrichten. Veel autochtone vrijwilligers begrijpen niet dat hier één van de belangrijkste drempels voor participatie van allochtonen in gelegen is.

Voor hun toekomstige vrijwilligers kunnen verenigingen zich het beste richten op de tweede of derde generatie allochtonen. Deze generatie is beter geïntegreerd en spreekt over het algemeen de taal beter. Een ander voordeel is dat er jongeren uit de speeltuin zelf gehaald kunnen worden. Zij zijn gemakkelijk te bereiken en weten al hoe het er in een speeltuin aan toe gaat.

Op welke manier er ook geprobeerd wordt meer allochtonen aan het vrijwilligerswerk in speeltuinen deel te laten nemen, het is duidelijk dat een lange adem het belangrijkste ingrediënt is bij dit proces. Hardnekkig aandringen bij allochtonen zal averechts werken. De beste resultaten kan men verwachten als allochtonen uit een duidelijke eigen motivatie vrijwilliger worden. Vervolgens kunnen deze nieuwkomers een belangrijke rol spelen bij het betrekken van andere allochtonen.

Amsterdamse kinderen en ouders (trou-

wens ook Rotterdammers en ga zo maar door) zijn steeds vaker ook Turks, Marokkaans, Surinaams of van welke andere etnische groep of cultuur dan ook. Amsterdamse speeltuinverenigingen zullen hun cultuur hierbij moeten aanpassen. Zo niet, dan is de toekomst van de speeltuinverenigingen onzeker.

(Martine Jansen studeert Nieuwste Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam)

Noot

1. Daal, H.J. van, *De nieuwe vrijwilligers. Een onderzoek naar vrijwilligerswerk door allochtonen*. Utrecht Verwey-Jonker Instituut, december 1994.

Het onderzoek van Martine Jansen kan besteld worden bij Van Dijk, Van Soomezen en Partners, Mariorseplein 9, 1098 NW Amsterdam, 020 - 625 75 37.